

Revolusjon... i Norge?

□Den følgende teksten er basert på en innledning som ble holdt for en studiegruppe tidlig i desember 2022. Det har blitt gjort små endringer, men teksten følger stort sett strukturen til foredraget.

I denne innledningen vil jeg snakke om hva vi kommunister mener med «revolusjon», og diskutere hva dette betyr for Norge. Jeg vil diskutere revolusjonens *hva* og *hvorfor*, men ikke revolusjonens *når* og *hvordan*.

Før vi går videre, la oss stoppe opp litt og tenke over disse påstandene:

1. I Norge er det *folket* som styrer.
2. Revolusjoner er sånn som skjer i fattige land med korrupte myndigheter, sånt vil vi ikke ha her.

Klassekamp

Dette er et bra sted å begynne. Marx sa at hele historien fram til nå er historien om klassekamp, og dette er fortsatt gyldig. ((Se åpningssetningen til «Det kommunistiske partis manifest». Engels, Friedrich og Marx, Karl (1848). Tilgjengelig på Marxist Internet Archive: <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/ch01.htm#007>.) I det kapitalistiske samfunnet er det to hovedklasser: *arbeiderklassen* og *kapitalistklassen*, og i tillegg har vi mellomsjikt som ikke kan plasseres helt i verken den ene eller andre leiren.

Arbeiderklassen lever av å selge arbeidskrafta si, mens kapitalistene lever av verdiene som arbeiderklassen skaper. Disse to klassene har derfor motsatte interesser.

Klassekampen kjempes på tre hovedområder: det *økonomiske*, *politiske* og *ideologiske*. Den økonomiske kampen går grovt sett ut på hvordan verdiene skal skapes og hvordan de skal fordeles. Den politiske kampen handler om hvem som skal ha makta i samfunnet. Den ideologiske kampen handler om *hvem sine tanker* som skal herske.

Generelt sett er det sånn at det er de herskendes tanker som er de herskende tanker – altså at idéene som rår i samfunnet stort sett tjener de som har makta.

Staten

Staten er noe som oppstår i alle klassesamfunn, og som bare er nødvendig i klassesamfunn. Vi kan definere staten som en organisert voldsmakt som håndhever lover og regler innenfor et bestemt område. Staten har voldsmonopol; det er bare staten som får arrestere folk, sende folk i fengsel, banke demonstranter osv. I tillegg har staten i dag mange andre oppgaver (utdanning, trygd, kollektivtransport), men det er voldsmakta som er kjernen.

Statens grunnleggende oppgave er å beskytte de rådende klasseforholda. I alle samfunn (bortsett fra sosialismen) er den herskende klassen et lite mindretall, og om det ikke var for statens voldsmonopol, ville de undertrykte og utbyttede klassene ha klart å ta makten.

Staten er derfor alltid en *klassestat*; den tjener først og fremst interessene til den økonomisk herskende klassen. Vi snakker derfor om *klassediktatur*, altså at den herskende klassen *dikterer*; bestemmer.

Klasseherredømmet er ingen konspirasjon. Det er ingen skjulte, mørkkledde menn på et lukket rom som «trekker i trådene». *Slike konspirasjonsteorier er en distraksjon fra strukturelle forklaringer på hvem som har makta i samfunnet.*

Les også:

[Debatt: En kritikk av revolusjonær reformisme](#)

Statens væpna fløy er sannsynligvis *mer* bevisst på sin rolle som forsvarer av eiendomsforholda enn folk flest. Man kan for eksempel se dette på hvordan offiserene i Forsvaret stemmer (de stemmer Høyre). ((Frifagbevegelse, 12. mai 2011. Lenke: «<https://frifagbevegelse.no/offiserer-stemmer-blatt-6.158.12155.4526071eff>».) Man kan kanskje si «da er det bra det ikke bare er offiserene som har stemmerett». Men de som kontrollerer våpenmakten, kontrollerer også samfunnsmakten.

Hvordan ville landets offiserer reagert om et flertall i befolkninga hadde stemt på et parti med et radikalt, sosialistisk program? Ville de respektert folkeviljen og «de demokratiske institusjonene»? Eller ville de tenkt som så at «landet får da ikke bli rødt, bare fordi folket har stemt uansvarlig», for å låne en frase fra Kissinger?

Et
an
ne
t
ek
se
mp
el
på
vo
ld
sm
ak
ta
s
be

Fra protestene mot utbyggingen av Áлта-Guovdageaidnu-
vassdraget.

ty
dn
in
g.
I
19
81
bl
e
de
n
st
ør
st
e
po
li
ti
st
yr
ke
n
so
m
no
en
si
nn
e
er
br
uk
t
i
fr
ed
st

id
se
nd
t
fo
r
å
op
pl
øs
e
ak
sj
on
en
mo
t
Ál
ta
-
Gu
ov
da
ge
ai
dn
u-
va
ss
dr
ag
et
.
Pr
ot
es
tb

ev
eg
el
se
ns
må
l
va
r
å
st
an
se
et
in
fr
as
tr
uk
tu
rp
ro
sj
ek
t
so
m
ik
ke
va
r
av
gj
ør
en
de
fo

r
de
n
no
rs
ke
ka
pi
ta
li
sm
en
so
m
sy
st
em
.
Hv
a
vi
ll
e
ha
sk
je
dd
om
de
t
va
r
se
lv
e
de
t

ka
pi
ta
li
st
is
ke
sy
st
em
et
so
m
st
o
på
sp
il
l?

Noen kapitalister er ærligere enn andre

Vi har allerede snakket litt om basis og overbygning. En viktig del av overbygninga er borgerlig ideologi og tenkning, som tilslører utbyttingen og undertrykkingen slik at flertallet samtykker til det eksisterende samfunnet.

En sentral del av den borgerlige ideologien, er oppfatningen om at staten ikke er en klassestat, men står «hevet over klassene» og at «alle har en stemme». Men det hender at enkelte kapitaliser glipper ut med et øyeblikks ærlighet, som lager sprekker i den rådende ideologien.

Et talende eksempel er den svenske skipsrederen Ingemar Blenow, som i 1970 ble intervjuet av en gruppe studenter fra sosiologisk institutt i Gøteborg. Spørsmålet var: Hvor ligger

makten i dagens Sverige? Og han svarte:

Næringslivet er den drivende kraften i samfunnet.

Vi forretningsfolk er smidige mennesker. Vi skaffer oss de kontaktene som trengs for å utvikle bedriften. Vi klarer det delvis gjennom f.eks. Verftsforeningen og Rederforeningen. I rederforeningen har Broströms [Blennows bedrift, –Red.] alltid lagt ned et interessert arbeid, og nå for tiden har vi formannskap gjennom Kristian von Sydow. Jeg kan nevne Rederforeningen hadde 3 940 punkter som vi var oppe og snakket om i departementene. Mye av det dere ser, som det gis inntrykk av at det er politikerne som utreder, er det vi som utreder. Rettere sagt, gjennom dem. Vi lar dem føre ordet for oss.

Når vi forretningsfolk nå angripes på det verste, og det sies at vi er så asosiale som det går an å være, så må dere huske på at vi har hatt en arbeidsdeling i dette landet, som hele tiden har gått ut på at politikerne har vurdert at så og så mye skal brukes i samfunnet, og da har vi måttet betale for det. Politikerne har sine overveielser. De må jo se til å få så mange stemmer som mulig.

Når vi sitter hos regjeringen – la oss si at det var dem som satt her i stedet for dere – så hadde vi vært så pokkers enige at det ikke er klokt. Men om jeg senere hadde lest en tale, som de sto og holdt på torget her borte, så ville jeg sagt at det det er faenmeg ikke den karen jeg satt og snakket med i går. Dette er jobben deres. Det er det som er så vanskelig. Om jeg senere treffer ham og spør hva pokker det var han sto og sa på torget der borte, så sier han at det var jeg tvunget til, hvordan trur du vi får stemmer om ikke vi gjør det. Det er jo dette folket vil.

Ingemar Blennow, 1970. Sitert i Borell (1982), s. 75. ((Hentet fra Borell, Klas (1982). Reformism eller socialism. Stockholm: Karl Marx AB. Forfatterens sluttnote oppgir:

«Objektiviteten i klassamhället, stencil. Göteborg 1974, s 22.» Min oversettelse fra svensk. Sitatet har blitt brutt opp i flere avsnitt for å lette lesingen.))

Er det grunn til å tro at det skal ligge annerledes til i Norge?

Hva mener vi med revolusjon?

Nå passer det bra å komme inn på hva en revolusjon er og ikke er. Jeg vil begynne med to misoppfatninger.

For det første: En revolusjon er *ikke* et kupp som gjennomføres av et mindretall på vegner av folket.

For det andre: En revolusjon er *ikke* en hvilken som helst «grunnleggende forandring» eller «omfordeling av makt».

La oss høre hva Mao sa om revolusjon:

*En revolusjon er ikke noe middagsselskap, det er ikke det samme som å skrive et essay, male et bilde eller å brodere. Den kan ikke være så forfinet, så makelig og mild, så moderat, vennlig, høflig, tilbakeholdende og høymodig. **En revolusjon er en omveltning, en voldshandling som medfører at en klasse styrter en annen klasse.***

Mao Zedong, 1927. «Beretning om en undersøkelse av bondebevegelsen i Hunan-provinsen». Engelsk utgave tilgjengelig på Marxist Internet Archive: https://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-1/mswv1_2.htm.

Her legger Mao vekt på at en revolusjon er noe som utføres av en *klasse*. Det holder ikke at en liten gruppe, som sier at de representerer klassen, gjør statskupp og setter opp en ny regjering. Det ville betydd at «hodet» på den borgerlige staten blir byttet ut med et annet «hode», mens strukturen

forblir uendret.

I et kapitalistisk samfunn, hvor hovedmotsigelsen går mellom kapitalistene og arbeiderklassen, går revolusjonen ut på at arbeiderklassen bruker tvang til å ta makta fra kapitalistklassen. Det borgerlige klasseherredømmet byttes ut med arbeiderklassens herredømme.

Arbeiderklassens herredømme har hos klassikerne blitt kalt «proletariatets diktatur». («Klassikerne» betyr i denne sammenhengen Marx, Engels, Lenin, Stalin og Mao.) Her betyr ikke «diktatur» det samme som i dagligtalen – at det er én person eller en liten gruppe som hersker med vold – men at arbeiderklassen *dikterer*, altså styrer. Proletariatets diktatur betyr at flertallet har makta, og at et mindretall undertrykkes – i motsetning til borgerskapets diktatur hvor mindretallet har makta og flertallet undertrykkes. Proletariatets diktatur gjør det altså mulig med en langt breiere og mer reell demokratisk deltakelse enn det som er mulig i dag.

Forutsetninger for at revolusjonen kan lykkes, er at arbeiderklassen er væpna, organisert og har et kommunistparti som kan veilede kampen. En annen forutsetning er at det finnes en revolusjonær situasjon.

Ifølge Lenin består den revolusjonære situasjonen av to sider. På den ene sida at underklassene ikke vil leve på den gamle måten. For det andre at herskerklassen ikke er i stand til å herske på den gamle måten. Den revolusjonære situasjonen krever altså en dyptgående politisk krise.

Det er viktig å huske at man kan ha politiske kriser uten at det oppstår en revolusjonær situasjon. Videre er det slik at ikke alle revolusjonære situasjoner fører til en revolusjon. Og det vesentligste – selv om revolusjonen krever en revolusjonær situasjon, kan man ikke utsette oppbyggingen av revolusjonens tre verktøy til en fremtidig krise – «det rette

øyeblikket». ((Med «de tre verktøyene» menes kommunistpartiet, enhetsfronten og folkehæren.))

Fredelig overgang til sosialismen?

Så lenge som den sosialistiske bevegelsen har eksistert, har det vært kamp mellom den reformistiske linjen og den revolusjonære linjen. I «Kommunismens grunnsetninger» fra 1847, tar Engels opp spørsmålet om ikke avskaffelsen av privateiendommen kan skje på fredelig vis. ((Engels, Friedrich (1847). «Kommunismens Grunnsetninger». Tilgjengelig på Marxist Internet Archive: <https://www.marxists.org/norsk/marx-engels/1847/11/grundsetninger.htm>)) Det hadde jo vært det beste, og kommunistene ville ikke vært mot det. Problemet er at ingen herskerklasse i historien noen gang har gitt fra seg makta uten kamp.

Både høyre og venstre fløy i sosialdemokratiet påstår at en fredelig vei til sosialismen er mulig. Samtidig er det litt forskjeller på dem. Høyrefløyen i denne sammenhengen kan vi knytte til Arbeiderpartiet (sånn omtrent), mens vi kan knytte venstrefløyen til Rødt og SV (sånn omtrent).

Høyrefløyen mener at den norske staten slett ikke er en klassestat – den har vært det i fortiden, men nå er den hele folkets stat – så en fredelig overgang til sosialismen er *mulig* om folket ønsker det. At høyresosialdemokratene ikke *ønsker* sosialisme, er en annen sak.

Venstrefløyen kan gjerne si seg enige i at staten er en klassestat, men mener at den kan endres innenfra – ved å fjerne lover som hindrer demokratisk deltakelse, gradvis innføre bedriftsdemokrati, gradvis innføre mer åpenhet i offentlig administrasjon osv. De mer radikale sosialdemokratene vil kanskje si at det ikke er mulig å avskaffe statens klassekarakter om man *bare* jobber «ovenfra» og «innenfra», men at det også er nødvendig å bygge en «folkebevegelse nedenfra». Dette kaller vi gjerne

«revolusjonær reformisme».

Les også:

[Mimir Kristjánsson, reformismens talsmann](#)

Det finnes nok av eksempler på at den fredelige veien til sosialismen har vært forsøkt. Her kan vi nevne to.

I Norge har det bare skjedd én gang at det har blitt dannet en regjering med et revolusjonært sosialistisk program. Dette skjedde i 1928. ((For en oversikt, se artikkelen om Christopher Hornsrud på Store Norske Leksikon (oppdatert 2022): https://snl.no/Christopher_Hornsrud)) Det Norske Arbeiderparti hadde blitt størst i valget, og de borgerlige partiene var ute av stand til å danne regjering. Regjeringa til Christopher Hornsrud fikk sitte i atten dager, før den ble felt av et mistillitsforslag fra Venstre. Privatpersoner og bedrifter hadde flyttet store deler av pengene sine ut av landet (kapitalflukt) og politikerne fryktet bankkrise. Hva om DNA hadde hatt flertall på Stortinget? Da ville de ha måttet forberede seg på motstand fra de delene av staten som ikke er demokratisk valgt: toppbyråkratene i departementene, som har interesse av at det borgerlige samfunnet består, men først og fremst ledelsen i militæret, som sammen med politiet utgjør selve kjerna i den borgerlige staten.

Eksempelet Allende er langt mer tragisk. I 1970 ble det valgt inn en sosialistisk regjering i Chile, med Salvador Allende som president fra partiet Unida Popular. De neste tre årene ble Chiles naturressurser nasjonalisert, lønningene økte og flere fikk tilgang på utdanning og helsehjelp. Den økonomiske eliten i Chile, som var tett alliert med US-amerikansk imperialisme, likte dette svært dårlig – men Unida Popular ville i utgangspunktet ikke væpne arbeiderklassen, i frykt for å provosere det høyreorienterte militærapparatet. Da de omsider innså at det var nødvendig for å hindre et reaksjonært

kupp, var det allerede for sent. Det sosialistiske eksperimentet i Chile tok slutt 11. september 1973, da deler av hæren gjennomførte et kupp og satte inn diktatoren Pinochet, med støtte fra CIA.

Det finnes mange flere eksempler. Det viktigste er prinsippet: at uansett hvor fritt og demokratisk et land måtte fremstå, blir «friheten» og demokratiet kastet ut av vinduet det øyeblikket herskerklassens interesser er truet, og arbeiderklassen må være forberedt på dette.

Det norske sosialdemokratiet

I Norge står oppfatningen om fredelig overgang til sosialismen relativt sterkt på venstresida. Den rådende fortellinga er at oppbygginga av den sosialdemokratiske «velferdsstaten» var en udelt suksesshistorie, og beviser at det er mulig å styre samfunnet «i sosialistisk retning». Det eneste som skal til for å bygge sosialisme er å gjenta Gerhardsen-suksessen, og ikke stoppe på halvveien denne gangen.

Jeg mener det er historisk ukorrekt å se på den sosialdemokratiske velferdskapitalismen som en sosialistisk suksesshistorie. Jeg mener også at det ikke er mulig å «redde» den sosialdemokratiske velferdsstaten. For å forklare dette, vil jeg først si litt om velferdsstatens utvikling og fall. Etterpå vil jeg avslutte med å si noen ord om den politiske situasjonen i Norge nå.

Den norske «velferdsstaten» bygget på et historisk klassekompromiss mellom arbeid og kapital. Vi kan godt tidfeste klassekompromisset til 1935, da Hovedavtalen ble inngått for å regulere forhandlingsvilkårene mellom arbeidskjøpere og arbeidsselgere. Samme år dannet Arbeiderpartiet sin andre regjering, med støtte fra Bondepartiet. Dette var starten på Arbeiderpartiets dominans i norsk politikk, som skulle vare omtrent de neste tretti årene. I denne perioden ble det bygget ut omfattende

velferdsordninger og store deler av den norske arbeiderklassen gikk opp i levestandard. Dette kjenner dere til fra før, så jeg skal ikke gå mer inn på detaljene her.

Den sosialdemokratiske perioden i norsk politikk tok slutt på slutten av syttitallet med den «nyliberale» omleggingen. Nedskjæringer, budsjettsparing, avregulering og liberalisering ble nå viktige stikkord, og velferdsstaten skulle gradvis bygges ned. Årsakene var ikke først og fremst ideologiske – at sosialdemokratisk *tenking* ble byttet ut med nyliberal *tenking* – men må finnes i den økonomiske basen. Kapitalistklassens behov hadde endret seg. Syttitallet var en periode med lavere profitttrater i de vestlige kapitalistiske landene sammenlignet med de første etterkrigsåra, og norske kapitalister måtte i større grad enn før ta hensyn til konkurransen på verdensmarkedet. Fra borgerskapets ståsted, sto velferdsstaten rett og slett i veien for profitten.

Hvordan var sosialdemokratiet mulig i utgangspunktet? Det «klassekompromisset» som lå til grunn for velferdsstatens utbygging, var et historisk «unntak» som var mulig på grunn av ekstraordinære omstendigheter. Blant de «ekstraordinære omstendighetene» etter Andre verdenskrig, finner vi blant annet:

- Kommunistene hadde ført væpna kamp under krigen, og hadde stor respekt i arbeiderklassen. Kapitalistklassen var avhengig av å svekke den revolusjonære stemningen i arbeiderklassen ved å tillate en viss økning i velferd og levestandard innenfor kapitalismens rammer.
- Det fantes et sosialistisk alternativ over grensa i Øst. Det fantes en utstrakt sympati for Sovjetunionen, ikke bare i NKP, også langt inn i Arbeiderpartiet.
- Store deler av landet – særlig i Nord – var ødelagt etter krigen. For at gjenoppbyggingen av økonomien skulle gå så effektivt som mulig, måtte kapitalistene sikre arbeidsfred.

- «Marshallhjelpen» fra USA (en bestikkelse som sikret at Norge sluttet seg til den «vestlige» blokken, under ledelse av USA-imperialismen) bidro til rask gjenoppbygging og eksepsjonelt høye profitttrater på femti- og sekstitallet. Kapitalistene hadde råd til å dele noe av merverdien i form av høyere lønninger og skattefinansierte velferdsordninger.

I tillegg må vi nevne Norges posisjon innenfor det imperialistiske systemet. Innen begynnelsen av 1900-tallet hadde verden delt seg i to, med utbytende land på den ene siden, og undertrykte land på den andre siden (kolonier og halvkolonier). Norge ble aldri noen stor imperialist, men heller aldri noen koloni eller halvkoloni. I stedet ble Norge en alliert av britisk (og senere også US-amerikansk) imperialisme, og kunne dermed nyte godt av den ulike handelen mellom rike og fattige land. («Ulik handel» på verdensmarkedet går ut på at «fattige» land med lave lønninger eksporterer billige varer til de rike landene, mens rike land med høye lønninger eksporterer dyre varer til de fattige landene. På denne måten blir store, «usynlige» verdier overført fra de «fattige» landene til de rike landene.)).

La oss konkludere denne delen om sosialdemokratiet. For det første, er sosialdemokratisk velferdkapitalisme *ikke* en mellomstasjon på vei til sosialismen. For det andre, er velferdkapitalisme ikke mulig i land som er undertrykte av imperialismen (såkalte «utviklingsland»). For det tredje, er det ikke mulig å gjenta den sosialdemokratiske gullalderen. Det gamle klassekompromisset kan ikke gjenopprettes, fordi borgerskapet ikke ønsker det – og selv *om* det var mulig, ville dette kompromisset være betalt med svetten til millioner av slitere i de undertrykte landene. Oppgaven vår er altså å *styrte det kapitalistiske systemet gjennom revolusjon, og erstatte det med sosialisme.*

Våre oppgaver framover

Det siste året har vært preget av store økonomiske vanskeligheter for vanlige folk. Prisstigningen på mat og husleie er den høyeste på mange år, samtidig som strømprisene har vært ekstraordinært høye. Til tross for høykonjunktur, går folk flest ned i levestandard på grunn av inflasjonen – og de fattigste blir selvfølgelig rammet hardest. Regjeringen er ute av stand til å løse krisen.

Samtidig har ingen betydelig del av massene utviklet revolusjonær bevissthet. De objektive forholdene for en revolusjonær bevegelse er bedre enn på lenge, men de subjektive forholdene henger etter. Vi har altså store oppgaver foran oss, både på kort sikt, på lang sikt, og i perioden mellom.

Les også:

[Kva er våre oppgaver i krise?](#)

På kort sikt må vi bygge en arbeiderfront mot krise, krig og fascisme.

På litt lenger sikt må den revolusjonære bevegelsen jobbe for å bygge folkelige institusjoner og arbeidermakt overalt hvor det er mulig, uavhengig av den borgerlige staten.

På lang sikt må arbeiderklassen, sammen med sine allierte, styrte den kapitalistiske staten, sette opp arbeiderklassens herredømme, og bygge en sosialistisk økonomi.

Her passer det bra å avslutte innledinga. Takk for meg! ☐